

Sag C-461/23**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement****Dato for indlevering:**

24. juli 2023

Forelæggende ret:

Niedersächsisches Oberverwaltungsgericht (Tyskland)

Afgørelse af:

4. juli 2023

Sagsøger:

Umweltforum Osnabrücker Land e. V.

Sagsøgt:

Landkreis Osnabrück

Hovedsagens genstand

Miljølovgivning – direktiv 92/43/EØF – vurdering af bestemte planers og programmers indvirkning på miljøet – direktiv 2001/42/EF – strategisk miljøvurdering – udpegning af et landbeskyttelsesområde – elementer, der udløser en pligt til at gennemføre en strategisk miljøvurdering

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

Fortolkningen af EU-retten, artikel 267 TEUF

Præjudicielle spørgsmål

- 1) Skal artikel 3, stk. 2, litra b), i direktiv 2001/42/EF (SMV-direktivet), sammenholdt med artikel 6, stk. 3, i direktiv 92/43/EØF (habitatdirektivet), fortolkes således, at alle bestemmelser i en retsakt, hvorved en medlemsstat udpeger et område som særligt bevaringsområde i henhold til habitatdirektivet, uanset deres normative indhold skal anses for at være

direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, med den konsekvens, at retsakten som en plan ikke skal undergives en miljøvurdering i henhold til SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), sammenholdt med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, eller kan en differentieret tilgang alt efter de enkelte bestemmelser indhold være passende, således at enkelte bestemmelser i en sådan retsakt som (del af) en plan skal anses for at være direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, mens dette ikke er tilfældet for andre bestemmelser i denne retsakt som (del af) en plan?

- 2) Såfremt det første spørgsmål besvares således, at det andet alternativ følges, skal SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), sammenholdt med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, da fortolkes således, at en enkelt bestemmelse, som fremgår af en retsakt i en medlemsstat, hvorved et område udpeges som særligt bevaringsområde i henhold til habitatdirektivet, hvorved der fastlægges bevaringsmålsætninger, og hvorved der fastsættes påbud og forbud, skal anses for ikke at være en (del af en) plan, der er direkte forbundet med eller nødvendig for lokalitetens forvaltning, når denne bestemmelse ved fastlæggelse af konkrete kriterier og mekanismer undtager aktiviteter i området fra anvendelsesområdet for de fastsatte påbud og forbud og disse aktiviteter ikke umiddelbart tjener til opfyldelsen af bevaringsmålsætningerne, men derimod skal anses for at være udviklings- eller vedligeholdelsesforanstaltninger med karakter af projekt, der tjener andre formål, som omhandlet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3?
- 3) Såfremt det andet spørgsmål besvares bekræftende, skal SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), sammenholdt med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, da fortolkes således, at det ikke kan anses for udelukket, at der indtræder en væsentlig påvirkning af lokaliteten som følge af en bestemmelse indeholdt i en retsakt om udpegning af et område som særligt bevaringsområde i henhold til habitatdirektivet som beskrevet i det andet spørgsmål, idet denne bestemmelse tilstrækkeligt konkret fastlægger kriterierne og mekanismerne for udøvelsen af de heraf omfattede aktiviteter med karakter af projekt som omhandlet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, når den nationale lovgivning ikke fastsætter et krav om tilladelse til disse aktiviteter og den kompetente myndighed i det enkelte tilfælde for så vidt angår disse aktiviteter som følge af den nævnte bestemmelse i retsakten også giver afkald på en forhåndsmeddelelse og gennemførelsen af en vurdering af projektets virkninger på lokaliteten i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, eller i det enkelte tilfælde gennemfører en vurdering af projektets virkninger på lokaliteten og i denne forbindelse ved vurderingen af projektets virkninger anlægger det kriterium, om de kriterier og mekanismer, der fremgår af bestemmelsen, som beskrevet i det andet spørgsmål, er opfyldt?
- 4) Såfremt det andet spørgsmål besvares bekræftende, skal SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), sammenholdt med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, da fortolkes således, at der ikke er risiko for, at der indtræder en væsentlig

påvirkning af lokaliteten som følge af en bestemmelse, der fremgår af en retsakt om udpegning af et område som særligt bevaringsområde i henhold til habitatdirektivet, som beskrevet i det andet spørgsmål, når de aktiviteter, der er omfattet af en sådan bestemmelse, sædvanligvis allerede er blevet udøvet gennem længere tid og de ved bestemmelsen fastlagte kriterier og mekanismer til udøvelsen af aktiviteterne i hvert fald ikke giver mulighed for en intensivning eller udvidelse af disse aktiviteter i området?

- 5) Såfremt det på baggrund af besvarelsen af de ovenstående spørgsmål må lægges til grund, at der foreligger en pligt til at gennemføre en miljøvurdering i henhold til SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), sammenholdt med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, som følge af indholdet af enkelte bestemmelser i en retsakt om udpegning af et område som særligt bevaringsområde i henhold til habitatdirektivet, skal SMV-direktivets artikel 3, stk. 3, da fortolkes således, at når udpegningen af området skal anses for at være en fastlæggelse af anvendelsen af mindre områder på lokalt plan, skal en myndighed i en medlemsstat på grund af den allerede tidligere gældende kvalificering af området som en lokalitet af fællesskabsbetydning som omhandlet i habitatdirektivets artikel 4, stk. 2, tredje afsnit, som hovedregel lægge til grund, at udpegningen som bevaringsområde formentlig vil have væsentlig indvirkning på miljøet?
- 6) Såfremt det på baggrund af besvarelsen af de ovenstående spørgsmål må lægges til grund, at der foreligger en pligt til at gennemføre en miljøvurdering som følge af indholdet af enkelte bestemmelser i en retsakt om udpegning af et område som særligt bevaringsområde i henhold til habitatdirektivet, skal SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), sammenholdt med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, da fortolkes således, at kun disse enkelte bestemmelser skal gøres til genstand for miljøvurderingen, eller skal en sådan miljøvurdering vedrøre retsaktens samlede indhold?
- 7) Såfremt det på baggrund af besvarelsen af de ovenstående spørgsmål må lægges til grund, at der foreligger en pligt til at gennemføre en miljøvurdering som følge af indholdet af enkelte bestemmelser i en retsakt om udpegning af et område som særligt bevaringsområde i henhold til habitatdirektivet, skal SMV-direktivets artikel 4, stk. 1, hvorefter den miljøvurdering, der er omhandlet i artikel 3, gennemføres under udarbejdelsen og inden vedtagelsen af en plan eller et program, da fortolkes således, at en undladelse af at foretage en miljøvurdering af en plan eller dele af en plan ikke kan afhjælpes ved en supplerende procedure efter vedtagelsen af planen eller dele af planen, således at den procedurefejl, der består i den manglende miljøvurdering, efterfølgende kan afhjælpes?

Anførte EU-retlige forskrifter

Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (herefter »habitatdirektivet«), navnlig artikel 4, stk. 2, tredje afsnit, og artikel 6, stk. 3

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/42/EF af 27. juni 2001 om vurdering af bestemte planers og programmers indvirkning på miljøet (herefter »SMV-direktivet«), navnlig artikel 3, stk. 2, og artikel 4, stk. 1

Anførte nationale forskrifter

Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege – Bundesnaturschutzgesetz (lov om naturbeskyttelse og landskabspleje – forbundslov om naturbeskyttelse, herefter »naturbeskyttelsesloven«) af 29. juli 2009 (BGBl. I, s. 2542), senest ændret ved artikel 3 i Gesetz vom 8. Dezember 2022 (lov af 8.12.2022) (BGBl. I, s. 2240), navnlig naturbeskyttelseslovens § 22, stk. 2a, og §§ 26, 32, 33, 34 og 36

Gesetz über ergänzende Vorschriften zu Rechtsbehelfen in Umweltangelegenheiten nach der EG-Richtlinie 2003/35/EG – Umwelt-Rechtsbehelfsgesetz (lov om supplerende bestemmelser vedrørende retsmidler i miljøsager i henhold til direktiv 2003/35/EF – lov om retsmidler i miljøsager, herefter »lov om retsmidler i miljøsager«) som affattet ved bekendtgørelse af 23. august 2017 (BGBl. I, s. 3290), senest ændret ved artikel 2 i Gesetz vom 14. März 2023 (lov af 14.3.2023) (BGBl. 2023 I, nr. 71), navnlig § 1, stk. 1, første punktum, nr. 4, § 4 og § 7, stk. 3, i lov om retsmidler i miljøsager

Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung (lov om miljøvurdering) som affattet ved bekendtgørelse af 18. marts 2021 (BGBl. I, s. 540), senest ændret ved artikel 2 i Gesetz vom 22. März 2023 (lov af 22.3.2023) (BGBl. 2023 I, nr. 88), navnlig §§ 35-37 i lov om miljøvurdering

Verordnung über das Landschaftsschutzgebiet »Bäche im Artland« in den Städten Quakenbrück, Fürstenau und Bersenbrück sowie den Gemeinden Menslage, Nortrup, Badbergen, Berge, Bippin, Eggermühlen, Kettenkamp, Ankum und Merzen, Landkreis Osnabrück (bekendtgørelse om landbeskyttelsesområdet »Vandløb i Artland« i byerne Quakenbrück, Fürstenau og Bersenbrück og kommunerne Menslage, Nortrup, Badbergen, Berge, Bippin, Eggermühlen, Kettenkamp, Ankum og Merzen, Landkreis Osnabrück, herefter »landbeskyttelsesbekendtgørelsen«) af 30. september 2019 (Amtsblatt für den Landkreis Osnabrück nr. 20 af 30.10.2019).

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 De præjudicielle spørgsmål er opstået i forbindelse med et legalitetsspørgsmål, hvor tvisten mellem sagsøgeren, en miljøbeskyttelsesforening, der er anerkendt i henhold til § 3, stk. 1, i lov om retsmidler i miljøsager, og sagsøgte vedrører gyldigheden af en bekendtgørelse om et landbeskyttelsesområde.
- 2 Udpegningen af landbeskyttelsesområdet har til formål at beskytte fauna-flora-habitat-området (herefter »FFH-området«) »Bäche im Artland (Vandløb i Artland)« (Site-Code DE-3312-331), som befinder sig i naturregionen »Ems-Hunte-Geest og Dümmer-Geestniederung« og omfatter flere vandløb og tilgrænsende landskabsområder. FFH-området »Vandløb i Artland« er et vidt forgrenet flodsystem med til dels meget naturprægede vandløb, som navnlig er en væsentlig naturtype for fiskearter i bilag II til habitatdirektivet. Vandløbene står i geografisk sammenhæng med skove, enge og moser, der er henholdsvis prioriterede naturtyper og ikke-prioriterede naturtyper som omhandlet i habitatdirektivet.
- 3 I proceduren for vedtagelsen af landbeskyttelsesbekendtgørelsen medvirkede sagsøgeren i den offentlige deltagelse med en fortolkning af udkastet til bekendtgørelsen og de tilhørende kort samt en begrundelse og inddrog bl.a. også sagsøgte, der tog stilling til udkastet til bekendtgørelsen ved skrivelse af 19. februar 2019. Der blev ikke gennemført en strategisk miljøvurdering (herefter »SMV«) med udarbejdning af en miljørapport eller en forudgående SMV før vedtagelsen af landbeskyttelsesbekendtgørelsen.
- 4 Landbeskyttelsesbekendtgørelsen trådte i kraft ved offentliggørelsen i sagsøgtes lovtidende den 31. oktober 2019. Den fastsætter bl.a. et forbud mod handlinger, som ændrer områdets karakter eller er i strid med denne bekendtgørelses beskyttelsesformål, og opregner de handlinger og anvendelser, der er undtaget fra dette forbud.
- 5 Den 13. oktober 2020 anlagde sagsøgeren sag med påstand om annullation af landbeskyttelsesbekendtgørelsen. I henhold til national lovgivning kan en anerkendt miljøbeskyttelsesforening – med forbehold af muligheden for efterfølgende afhjælpning som omhandlet i § 4, stk. 1b, i lov om retsmidler i miljøsager – kræve annullation af en afgørelse om vedtagelse af planer og programmer, såfremt der ikke er blevet gennemført en påkrævet SMV eller forudgående SMV og denne mangel heller ikke er blevet afhjulpet efterfølgende (§ 4, stk. 4, første punktum, sammenholdt med stk. 1, første punktum, nr. 1, i lov om retsmidler i miljøsager).
- 6 Den forelæggende ret ønsker oplyst, om det følger af SMV-direktivet eller habitatdirektivet, at der før vedtagelsen af en naturbeskyttelsesretlig bekendtgørelse om et bevaringsområde som den foreliggende på grundlag af § 36 i lov om miljøvurdering, sammenholdt med miljøbeskyttelseslovens § 36, første

punktum, nr. 2, og § 34, stk. 1, første punktum, skal gennemføres en SMV, eller at medlemsstaten i hvert fald skal træffe afgørelse om gennemførelse af en sådan vurdering. Dette afhænger af fortolkningen af de EU-retlige bestemmelser i SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), sammenholdt med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, der ligger til grund for de nationale bestemmelser, og besvarelsen af de forelagte spørgsmål herom.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 7 Der er opstået sammenlignelige spørgsmål i forbindelse med flere legalitetsspørgsmål, der verserer for den forelæggende ret. Bedømmelsen af gyldigheden af en stor del af bekendtgørelserne om FFH-beskyttelse i Niedersachsen (alene her er 385 FFH-områder berørt) og formentlig også andre steder i Tyskland afhænger af besvarelsen af spørgsmålene. Der kan muligvis også indtræde vidtrækkende retsvirkninger for lignende retsakter i andre medlemsstater.
- 8 Hvad angår anvendelsen af SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), sammenholdt med habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, lægger den forelæggende ret med henvisning til Domstolens praksis (dom af 12.6.2019, CFE, C-43/18, EU:C:2019:483, præmis 39 og 46) til grund, at denne bekendtgørelse falder ind under begrebet »planer og programmer« som omhandlet i SMV-direktivets artikel 2, litra a), og desuden skal anses for en »plan« som omhandlet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3.
- 9 Det første spørgsmål: Den forelæggende ret ønsker oplyst, hvorledes Domstolens bemærkninger i dom af 12. juni 2019, CFE, C-43/18, EU:C:2019:483, præmis 49 og 50, skal fortolkes, og hævder til den opfattelse, at det afgørende er indholdet af de enkelte bestemmelser i en retsakt om udpegning. Det fremgår af betragtningerne til habitatdirektivet, at alle planer og projekter, der kan påvirke bevaringsmålsætningen for et område væsentligt, skal tages op til passende vurdering.
- 10 Begrebet »forvaltning« i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, skal ifølge Kommissionen ses i den forstand, hvori det anvendes i habitatdirektivets artikel 6, stk. 1. Undtagelsen fra pligten til at gennemføre en vurdering gælder dermed kun aktiviteter, som er direkte forbundet med og nødvendige for opfyldelsen af bevaringsmålsætningerne for et område. Planer skal underkastes en differentieret tilgang, såfremt de ud over komponenter, der omhandler bevaring, også indeholder andre komponenter (jf. meddelelse fra Kommissionen, C(2018) 7621 final, s. 39 f.).
- 11 I denne forstand er bestemmelser i en retsakt om udpegning af et område som særligt bevaringsområde ifølge den forelæggende ret direkte forbundet med forvaltningen af området for så vidt angår beskyttelsen som sådan, fastlæggelsen af beskyttelsesformål og fastsættelse af påbud og forbud i denne forbindelse. I det omfang en retsakt såsom den foreliggende landbeskyttelsesbekendtgørelse

derudover ved fastlæggelse af konkrete kriterier og mekanismer undtager en række aktiviteter såsom vedligeholdelse af vandområder, fiskeri, landbrug og skovforvaltning fra anvendelsesområdet for de fastsatte forbud, forekommer det tvivlsomt, om sådanne bestemmelser er direkte forbundet med eller nødvendige for opfyldelsen af bevaringsmålsætningerne for området. Det kræver en materiel vurdering at afgøre, om disse undtagne aktiviteter som »bevaringsforvaltning« er nødvendige for opretholdelsen eller forbedringen af bevaringsstatussen for naturtyperne og arterne i området (jf. meddelelse fra Kommissionen, C(2018) 7621 final, s.39), eller om undtagelsesreglerne har til formål at undgå uforholdsmæssig begrænsning af disse aktiviteter og forhindre forbudskriterier, der er for vidtgående.

- 12 En differentieret anskuelse af bestemmelserne i en retsakt om beskyttelse af et særligt bevaringsområde vil ifølge den forelæggende ret også være hensigtsmæssig henset til Domstolens praksis vedrørende Natura 2000-aftaler (dom af 4.3.2010, Kommissionen mod Frankrig, C-241/08, EU:C:2010:114, præmis 51).
- 13 Det andet spørgsmål: Med dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplysninger om bestemmelser, der giver mulighed for aktiviteter i området, som i sig selv ikke kan anses for blot at være foranstaltninger vedrørende »bevaringsforvaltning«. Et eksempel på et sådant tilfælde af en foranstaltning vedrørende bevaringsforvaltning – hvorom der ikke er fastsat regler i den foreliggende landbeskyttelsesbekendtgørelse – er nødvendig afgræsning med henblik på bevaring af naturtype 4030 – europæiske tørre heder. Den forelæggende ret lægger til grund, at de omtvistede undtagelsesregler i den foreliggende landbeskyttelsesbekendtgørelse har til formål i en bestemt sammenhæng at muliggøre en fortsættelse af de miljøanvendelser (undtagelser for fiskeri, landbrugsmæssig arealanvendelse samt skovforvaltning) eller vedligeholdelsesforanstaltninger til sikring af vandområdernes hydrauliske funktionsduelighed (undtagelse for vedligeholdelse af vandområder), der i sidste ende gennemføres til kommercielle formål, således at rettighederne for de af beskyttelsen berørte ejere og personer med brugsret ikke begrænses uforholdsmæssigt. Disse aktiviteter, der er undtaget fra forbuddene i landbeskyttelsesbekendtgørelsen, har formentlig karakter af projekt i forbindelse med deres gennemførelse i det enkelte tilfælde henset til det brede, virkningsorienterede projektbegreb i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Således har Domstolen allerede fastslået, at normale landbrugsaktiviteter såsom tilførsel af gødning på eller i jorden i nærheden af Natura 2000-områder (jf. dom af 7.11.2018, Coöperatie Mobilisation for the Environment m.fl., C-293/17 og C-294/17, ECLI:EU:C:2018:882, præmis 76) eller skovhugst som led i skovforvaltning (jf. dom af 17.4.2018, Inter-Environnement Wallonie og Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-441/17, ECLI:EU:C:2018:255, præmis 123 f.) kan anses for at være et projekt som omhandlet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Det er åbenbart, at sådanne aktiviteter ikke kan anses for at være forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning og eventuelt i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke lokaliteten væsentligt.

- 14 Det tredje spørgsmål: Såfremt der foreligger en (del af en) plan, som ikke er direkte forbundet med eller nødvendig for lokalitetens forvaltning, er det afgørende for, hvorvidt der før vedtagelsen af denne plan skal gennemføres en vurdering af virkningerne på lokaliteten som omhandlet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, om planen i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke lokaliteten væsentligt. I tvivlstilfælde skal der ifølge Domstolens praksis gennemføres en sådan vurdering af virkningerne (jf. dom af 7.9.2004, Waddenvereniging og Vogelbeschermingsvereniging, C-127/02, EU:C:2004:482, præmis 44, og dom af 29.7.2019, Inter-Environnement Wallonie og Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, præmis 134).
- 15 Ifølge praksis fra Bundesverwaltungsgericht (forbundsdomstol i forvaltningsretlige sager) kan en bekendtgørelse om et bevaringsområde kun indebære en mulighed for påvirkning af et Natura 2000-område, hvis bekendtgørelsen indeholder tilstrækkelig konkrete bestemmelser, hvormed en påvirkning af området kan bedømmes (jf. Bundesverwaltungsgericht (forbundsdomstol i forvaltningsretlige sager), dom af 26.1.2023 – 10 CN 1.23 m.fl. – ECLI:DE:BVerwG:2023: 260123U10CN1.23.0, præmis 17). Denne betingelse anser den forelæggende ret for at være opfyldt i den foreliggende sag. Ved gennemførelsen af de aktiviteter, der muliggøres af undtagelsesreglerne i landbeskyttelsesbekendtgørelsen, kan en påvirkning af naturtyper og arter af fællesskabsinteresse i området ikke på forhånd udelukkes. Ud over foranstaltninger som led i den tilladte vedligeholdelse af vandområder kan også de ved landbeskyttelsesbekendtgørelsen tilladte foranstaltninger vedrørende fiskebestanden føre til påvirkning af de i denne bekendtgørelse anførte dyrearter af fællesskabsinteresse. Det samme gælder de handlinger i forbindelse med forskriftsmæssigt landbrug, som er undtaget i henhold til landbeskyttelsesbekendtgørelsen, idet det i forbindelse med disse handlinger er tvivlsomt, om bestemmelserne er tilstrækkelige til på passende vis at forhindre en udledning af gødnings- og plantebeskyttelsesmidler i de beskyttede vandområder. Også angående undtagelsen for forskriftsmæssig skovforvaltning er det uklart, om begrænsningerne i landbeskyttelsesbekendtgørelsen er tilstrækkelige til, at en påvirkning af de i denne bekendtgørelse anførte skovnaturtyper kan anses for at være udelukket.
- 16 Efter den forelæggende rets opfattelse bør der før iværksættelsen af et projekt, for hvilket der i henhold til reglerne i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, skal gennemføres en forudgående vurdering af virkningerne, enten på enkeltsagsniveau eller, såfremt det i denne forbindelse undlades at gennemføre en vurdering af virkningerne, eller såfremt kriteriet for vurderingen er bestemt ved en undtagelsesregel, ved den forudgående planlægning gennemføres en vurdering af virkningerne. Som følge af overlappet mellem habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, og SMV-direktivets artikel 3, stk. 2, litra b), bør en formel vurdering på planlægningsniveau gennemføres i overensstemmelse med procedurereglerne i SMV-direktivets artikel 4-9. Den forelæggende ret kan ikke tilslutte sig den argumentation, at lovgiver med den konkrete udformning af undtagelsesreglerne i landbeskyttelsesbekendtgørelsen allerede har vurderet, at de undtagne aktiviteter i

den konkrete form, der endnu er tilladt, ikke er i strid med forbuddet mod forringelse i habitatdirektivets artikel 6, stk. 2. Der foreligger ingen dokumentation for en sådan vurdering i sagsakterne.

- 17 Det fjerde spørgsmål: Det må lægges til grund, at de aktiviteter vedrørende vedligeholdelse af vandområder, fiskeri, landbrugsmæssig arealanvendelse og skovforvaltning, som i henhold til landbeskyttelsesbekendtgørelsen er undtaget i FFH-området »Vandløb i Artland«, allerede var blevet udøvet i dette område gennem længere tid, før området på Forbundsrepublikken Tysklands forslag af Kommissionen blev optaget på listen over lokaliteter af fællesskabsbetydning som omhandlet i habitatdirektivets artikel 4, stk. 2, tredje afsnit, og før området efterfølgende ved den omtvistede landbeskyttelsesbekendtgørelse blev udpeget som særligt bevaringsområde i henhold til habitatdirektivets artikel 4, stk. 4. Endvidere medfører de i landbeskyttelsesbekendtgørelsen fastsatte begrænsninger formentlig, at en intensivering eller udvidelse af de undtagne aktiviteter ikke længere er mulig.
- 18 Heraf kan det på den ene side udledes, at i hvert fald den aktuelle bevaringsstatus for området også kan udvikle sig under stadig påvirkning fra de pågældende aktiviteter i området. På den anden side ønsker den forelæggende ret oplyst, i hvilket omfang der i denne sammenhæng skal tages til hensyn til Domstolens praksis vedrørende bortfaldet af en pligt til at gennemføre en vurdering af virkningerne som omhandlet i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, på det enkelte projekts niveau i tilfælde af kontinuerlige eller enkeltstående projekter, idet det i denne praksis forudsættes, at der er en identitet i de pågældende aktiviteters natur hvad angår det sted, hvor de udøves og betingelserne for udøvelsen (jf. dom af 7.11.2018, Coöperatie Mobilisation for the Environment m.fl., C-293/17 og C-294/17, EU:C:2018:882, præmis 81 ff.).
- 19 Det femte spørgsmål: For at kunne kvalificeres som en foranstaltning, der fastlægger anvendelsen af mindre områder på lokalt plan, skal en plan ifølge Domstolens praksis være udarbejdet eller vedtaget af en lokal myndighed, og det pågældende område skal have en mindre størrelse i forhold til det område, der er omfattet af den lokale myndigheds stedlige kompetence (dom af 21.12.2016, Associazione Italia Nostra Onlus, C-444/15, EU:C:2016:978, præmis 68). I denne henseende har sagsøgte henvist til, at FFH-området »Vandløb i Artland« er ca. 1 095 ha (10,95 km²) stort, mens Landkreis Osnabrück har et areal på ca. 2 121 km². Imidlertid må størstedelen af FFH-områderne ved en ren kvantitativ betragtning formentlig anses for at være mindre områder som omhandlet i SMV-direktivets artikel 3, stk. 3.
- 20 Hvis det antages, at betingelserne i SMV-direktivets artikel 3, stk. 3, er opfyldt, skal det afklares, om myndigheden i medlemsstaten er forpligtet til at lægge til grund, at der formentlig vil foreligge væsentlige miljøpåvirkninger. Ifølge den forelæggende ret skal det ved udpegningen af et Natura 2000-bevaringsområde som følge af den EU-retlige beskyttelsesstatus ved optagelsen af området på listen over lokaliteter af fællesskabsbetydning sædvanligvis lægges også lægges til

grund, at der foreligger væsentlige miljøpåvirkninger, når det berørte område kan kvalificeres som et mindre område på lokalt plan som omhandlet i SMV-direktivets artikel 3, stk. 3.

- 21 Det sjette spørgsmål: Besvarelsen af spørgsmålet er i den foreliggende sag afgørende for, om en undladelse af at gennemføre en SMV i henhold til EU-retten kan have indvirkning på gyldigheden af hele planen eller kun dele af planen. I øvrigt er besvarelsen af dette spørgsmål af betydelig praktisk relevans for de myndigheder, der udarbejder og vedtager planer som omhandlet i SMV-direktivet.
- 22 Det syvende spørgsmål: Den forelæggende ret anmoder i denne henseende Domstolen om at afklare, om dens betragtninger vedrørende lovligheden af en efterfølgende vurdering af virkningerne på miljøet med henblik på lovliggørelse af konkrete projekter som omhandlet i VVM-direktivet også kan overføres på programmer og planer som omhandlet i SMV-direktivet, der er mere generelle, og ved hvis vedtagelse der gælder en bredere skønsmargen end ved godkendelsen af konkrete projekter som omhandlet i VVM-direktivet. Resultaterne af en miljøvurdering gennemført under overholdelse af bestemmelserne i SMV-direktivets artikel 4-9 har væsentlig indvirkning på handlerummet ved vedtagelsen af et generelt program eller en generel plan som omhandlet i SMV-direktivet, således at der ved en »resultatåben« miljøvurdering, der gennemføres efterfølgende, sædvanligvis også kan forekomme væsentlige ændringer af en allerede vedtaget plan eller et allerede vedtaget program. Dette taler for, at miljøvurderingen af en plan eller et program i henhold til SMV-direktivets artikel 4-9 – til forskel fra miljøvurderingen af anlægsorienterede projekter i det enkelte tilfælde i henhold til VVM-direktivets artikel 4-10 – ikke kan gennemføres efterfølgende efter vedtagelsen af planen eller programmet; derimod må det formentlig lægges til grund, at der foreligger en ny plan eller et nyt program, og ved udarbejdelsen og før vedtagelsen heraf skal der foretages en miljøvurdering i henhold til SMV-direktivets artikel 4-9.
- 23 Såfremt det derimod også er muligt at foretage de processuelle skridt i en SMV efterfølgende, uden at der er behov for at udarbejde eller vedtage en ny plan eller et nyt program, opstår det spørgsmål, om dette kun kan ske under de samme strenge betingelser som ved en efterfølgende projektorienteret miljøvurdering i henhold til VVM-direktivet.